

ГАННА
Гороженко

Воля
Ізабелли

Ганна Гороженко

Воля Ізабелли

«ОМІКО»

2019

Гороженко Г.

Воля Ізабелли / Г. Гороженко — «ОМІКО», 2019

Любов, політика, пристрасті і пригоди у XVIII столітті на українських землях. І в центрі всіх перипетій – русинська, а отже українська княгиня Ізабелла Любомирська з волинського роду Чарторийських. Цю реальну жінку, надзвичайно заможну, відому на всю Європу сучасники називали «Блакитною маркізою». Однак вона не лише диктувала моду у величезній країні – Речі Посполитій, а й була дуже активним політичним гравцем. Інтригами своїми вона боронила землі волинських шляхетних родів. Усі головні герої книги Ганни Гороженко «Воля Ізабелли» – реальні персонажі. Серед них – монарх Станіслав Понятовський, авантюрист Джакомо Казанова, брат французького короля герцог Конде, генерал російських військ Олександр Суворов. Їх усіх об'єднала жінка. Княгиня Любомирська опиняється в центрі політичної боротьби, військового конфлікту, а головне – їй випадає розкрити загадку давньоримського артефакту – голки богині Кібели. Римські патриції вірили у силу темної богині забезпечувати державність і процвітання. Божественний символ – голка Кібели, здавалося, був утрачений назавжди. Та звістка про те, що він насправді опинився у руках одного із польських шляхтичів, спричиняє полювання за магічним артефактом. То до кого ж він урешті-решт потрапить – до української княгині, до масонів чи до бунтівного католицького єпископа?

УДК 821.161.2

Содержание

Від автора	5
Розділ I	6
Розділ II	11
Розділ III	14
Розділ IV	19
Розділ V	21
Розділ VI	24
Конец ознакомительного фрагмента.	28

Ганна Гороженко

Воля Ізабелли

Від автора

Прекрасний, витончений час – XVIII століття. Таким він назавжди лишився на картинах, у книгах і в уяві наступних поколінь. Що ми згадуємо, коли чуємо слова «бароко», «рококо» – Францію й Італію? А Україну? Так-так, на українських землях також було те саме, що і в Європі – прекрасні дами, галантні кавалери, мистецтво, інтриги, а ще змови, бунти і війни. Так уже сталося, що в Російській імперії та в її наступні реінкарнації у XX-му столітті українців намагалися позбавити усіх спогадів про тутешню шляхту, яскравих історичних персонажів і навіть палаци та замки на всій території від Малопольщі до Смоленська, знищені ущент. Україні з царського дозволення спускалась історія козаків і селян – інше згадувати було зась. У цій книзі все справжнє. Ну майже все. Всі головні герої – реальні історичні персонажі, які жили в другій половині 18 століття. Художньої вигадки в цьому романі – не більше 15 відсотків. Власне, герої книги й справді були знайомі одне з одним. Ізабелла Любомирська дійсно була відомою у Європі заможною русинською шляхтянкою з роду Чарторійських. А ще знаною інтриганкою та надзвичайно яскравою постаттю, яка назавжди увійшла в історію, як «Блакитна маркіза». Її батько та чоловік вимагали урівняння прав у Речі Посполитій для католиків та православних. І спершу спирались у цьому на підтримку православної Московії. Та згодом хоч і змінили свою думку щодо союзника, але механізм війни вже був запущений. Рішення про зрівняння прав двох найчисленніших груп вірян країни стало приводом для повстання іншої, радикальної частини шляхти. Врешті ослаблена держава впала жертвою сусідів – Московії, що стрімко перетворювалась на Російську імперію, Австрії та Пруссії, які розділили її між собою. З'їдали Річ Посполиту трьома етапами, і вже до середини 1790-х років країна з такою назвою зникла з мапи Європи. А проіснувала вона 225 років. І створена була внаслідок союзу двох королівських родин – шлюбу польської королеви Ядвіги та литовського короля Ягайла. Велике Князівство Литовське, яке разом із Польщею утворило Річ Посполиту, населялось здебільшого православним людом: українцями, білорусами, литовцями, латвійцями. Шляхта – переважно нащадки князів Київської Русі. Тож із упевненістю можна стверджувати, що Річ Посполита, яка перекладається з польської як «Республіка», є ще однією історичною колицкою для п'ятьох сучасних слов'янських країн.

Розділ I

Ніжний, весняний, ледь теплий промінець пробився крізь важкі гардини. Спершу обережно торкнувся мармурового підвіконня, осмілівши, перестрибнув на лакований паркет, просунувся килимом і хоробро дістався дерев'яної стільниці, а вже там цілунком вечірнього сонця відбився у келиху з червоного муранського скла і ніжно-рожевим теплом припав до мізинчика жіночої руки, що лежала на невеличкому томику Джона Мільтона. Вікна були відчинені навстіж, у повітрі відчувались легкі крижані нотки і аромат щойно розпораної в палацових садах землі. Та попри це – в розцяцькованій, як належне, бароковій кімнаті було затишно, наче у крихітній табакерці. Янголята з рожево-зефірного склепіння позирали на двох людей, які гомоніли за столом у центрі «ягідної кімнати». Таку назву вона отримала завдяки темно-червоному шовку, яким були оббиті її стіни.

– Джакомо, негайно розкажіть мені про вашу поїздку в Санкт-Петербург! Правду кажуть, що там надзвичайно холодно? – мізинчик торкнувся ніжки скляного келиха, в якому замерхтів золотавий сонячний промінь.

– А ви гадаєте, чого я звідти втік? – посміхнувся чоловік, одягнений за останньою модою. Він здригнувся і театралью накинув на плечі, вочевидь, жіночий палантин. – Хоча у Варшаві також не літо.

– О, Джакомо, припиніть. Свіже повітря корисне для здоров'я – це довели провідні учені! – Власниці мізинчика розмова видавалась надзвичайно кумедною.

– Ви мене заморозите, ясновельможна княгине. Хоча краще це будете ви, а не ота німкеня, Катерина, – чоловік підігрував своїй візаві.

– То що там ота російська цариця? Дійсно така гарна, як розповідають у наших салонах?

– Та ні, їй годі зрівнятись із будь-якою варшав'янкою.

– Те, що ви знавець і жіночий серцеїд – це знає вся Європа. Та кажете так, бо, мабуть, не згодились до двору цариці Катерини, – жінка підняла келих, чоловік зробив те саме.

– У вас просто чудове угорське вино. Як і завжди у Чарторийських. До речі, ясновельможна моя пані, у вас кмітливий розум, і ви могли б бути прекрасним політиком. І в такому разі я б навіть погодився стати вашим компаньйоном.

Жінка гучно розсміялась.

– Пане Казанова, компаньйоном у чому?! Ваша слава йде попереду вас, і вся Європа знає, що ви насамперед шпигун! – Джакомо Казанова зробив вигляд, що не зрозумів останнього слова. Тож жінка повторила:

– La Spia!¹

На обличчі чоловіка з'явилася посмішка:

– А ви, моя яновельможна княгине, могли би стати прекрасною шпигункою!

Запанувала напружена тиша, та за мить кімната осяялась дзвінким сміхом, що луною пронісся по всіх розкішних кімнатах палацу Вілянув.

* * *

Іноді наша пам'ять недоречно виштовхує на поверхню заховані глибоко в сердечний мул важкі спомини. От і цього разу Ізабелла на мить опинилась у квітні 1766 року, в час, коли за посмішками та веселощами їй довелося приховувати важку, надзвичайну, просто звірину тугу. Аби не думати про це, Ізабела вдарила себе по зап'ястку згорнутим віялом і присунулась

¹ Шпигун (*im.*).

ближче до вікна. Карета мчала, підстрибуючи на бруківці. Була вже майже ніч. На варшавських вулицях панувала тиша.

Ізабелла дивилась на місяць – тепло-жовтавий, повний, що піднявся над містом. Він то ховався за гострими дахами будинків і високими деревами, то виринав і знову своїм яскравим кругляком променив нічне небо. Жінці здалось, що на тому місяці – хтось, можливо, така сама, як вона, теж милується нічним небом. І на інших планетах і в інших світах у цю саму мить такі ж карети, мчать запилюченими дорогами, керманічі їх поспішають і пришвидшують коней, а подорожні вдивляються у примарні нічні краєвиди. Жінка замріявшись заплющила очі, дорога її заколисувала, так що вона вже майже заснула. Нестямилась, як ридван зупинився. Візниця з кимось перегукнувся, коні рушили знову. Ще кілька хвилин – і нова зупинка. Нарешті кучер зістрибнув з передка, зробив кілька кроків і відчинив дверця. З темряви виринули засліплюючим полум'ям смолоскипи. Ізабелла насунула на голову капюшон плаща і рушила за служкою в червоній лівреї.

Її карету спрямували на боковий вхід до королівського палацу, і це її засмутило. «Станіслав боїться розголосу. Знов буде казати, що дбає про мене і мою репутацію», – промайнуло в думках. Сходи, переходи, знову сходи. Цей палац величезний. У ньому не лише королівські апартаменти, а й кабінети уряду. З ранку й до вечора сюди сунуть парламентарі. Й так уже вийшло, що всі законотворці Польщі зібрані під цим одним шпильастим дахом. Мабуть, щоби монархи Речі Посполитої ніколи не розслаблялися і завжди пам'ятали: їхній вік у Польщі короткий, а свій трон навряд чи вони передадуть у спадок. Король Речі Посполитій – посада врешті виборна.

Ізабеллу провели ледь освітленим коридором, у великі вікна зазирає повнолиций місяць. Їй здавалось, що з нього, згори, хтось все ще стежить за нею і лукаво усміхається, спостерігаючи, як маленька жінка, наче крадійка й розбійниця, йде до королівських покоїв. Червона ліврея попереду спинилась, розвернулася, вклонила, відкривши масивні двері. Світло з опочивальні затягло Ізабеллу, як ліхтар – метелика. У легкому реверансі жінка застигла при вході. Очі не піднімала, а позирала собі під ноги – роздивляючись візерунки дерев'яного паркету.

– Моя люба, я дуже радий вас бачити! – з цими словами її руки торкнулась тепла долоня високого чоловіка, одягненого у сорочку з пишними рукавами і в зелений домашній камзол.

Жінці була знайома кожна риса обличчя цього пана. Кожен рух, кожна мімічна зморшка довкола губ, кожна рисочка на чолі й навіть ледь помітний крихітний шрам на підборідді. О, це була ціла дитяча пригода! Вони крали яблука з садів їхньої бабусі! Тобто робили вигляд, що крали – адже ті яблука, яблуні, сади, палаци і все, що було в них, належало тільки їм, Беллі та Славку.

– Вас, напевне, провели боковим входом. Центральний я наказав зачинити. Бо запланував оновити цю стару халупу. І в мене грандіозні плани!

Його величність був у гарному гуморі. Він схопив Ізабеллу за руку і підвів до столу, на якому були розкладені плани реконструкції палацу. Король вдоволений, наче дитина, розкладав перед гостею аркуші з кресленнями і заходився пояснювати кожне зображення. Ізабелла робила вигляд, що слухала уважно, та подумки відзначила: «Який же хвалько... Вік його не змінив анітрішечки».

Це було довго і насправді нудно – слухати про чужі ідеї та плани, надто нецікаві для княгині. До королівського палацу, до монарших покоїв ця жінка приїхала, бо мала чітку мету. І навіть на руку була їй та підвищена секретність, з якою її зустрів Божою милістю і волею народу король польський, великий князь литовський, руський, пруський, мазовецький, жемайтійський, київський, волинський, подільський, підляський, інфлянтський, смоленський, сіверський, чернігівський Станіслав Август Понятовський. Ізабелла мала наказ від свого батька, всім відомого поважного й потужного політика Речі Посполитої Августа Олександра Чарторийського. Той переймався долею Речі Посполитої, рідної країни, яка стала полем дипломатичних битв

відразу кількох країн: Пруссії, Австрії та нещодавно створеної з Московії Російської імперії. Всі вони до кордонів підтягують армії, надсилають шпигунів, підкупувають інтриганів. Навіть бодай якось політично підковані жителі багатонаціональної держави, які не цураються вести дискусії, стають агентами чужих розвідок і розносять гасла й вимоги від міських ярмарків до королівських покоїв. У будь-якій корчмі Речі Посполитої стала вже звичною картина, як у важковпізнаваному темному одязі чоловік силою чи підступом змушує господаря підробляти шпигуном:

– Будеш мені розповідати про все незвичне, що тут побачиш, – з цими словами незнайомиць кидає на дубовий стіл кілька мідних шелягів чи грошей. А за цим втаємниченим клієнтом приходять й інші. Й нерідко корчмар, сам того не здогадуючись, стає агентом шпигунських мереж відразу кількох держав.

Рідня ж Ізабелли – русини Чарторийські, що з берегів волинської річки Стири, з родового дому Ольгерда Гедиміновича зросли і досягли надзвичайних висот у цій для них рідній країні. Досягли битвами й підступами, чесною службою і зрадами – та врешті, саме їхній родич – найближчий, нині на троні Республіки. Станіслав Август Понятовський – кузен Ізабелли Чарторийської, за чоловіком Любомирської. Й навіть її муж – великий маршалок коронний Станіслав Любомирський, який стежить за дотриманням етикету при дворі, не проти ніжного спілкування своєї дружини з монархом, бо й він прагне більших вольностей для своїх земель і їхніх мешканців – русинів.

– Ваша величносте, у мене особлива місія, – промовила Ізабелла, щойно з’явилась пауза у тривалому монолозі Станіслава Понятовського.

– Белло... – видушив із себе король. Він зробив крок від столу і сів на оббитий шовком елегантний стілець. На мить жінці здалось, що чоловік навпроти стомлений. Але ж після коронації минуло лише чотири роки! Та король миттю змінився в лиці, щиро всміхнувся і простягнув до неї руку.

– Белло, підійди. Для мене ти завжди будеш Прекрасною – Беллою. Ти пам’ятаєш – тобі було лише 14, мені 18 і ми з тобою чудово грали в дві руки? От якби в мене тут стояв клавесин! Ми б з тобою змусили рухатись цих мух! – Станіслав кивнув у бік дверей, за якими стояли служки.

– Ваша величносте, не варто ображати тих, хто оберігає ваш спокій, – посміхнулась Белла.

– Якби вони дійсно оберігали мене, то не підпускали б усіх тих радників, а головне – твого чоловіка! – Король гучно засміявся.

Королівські покої – невеликі. Якомусь розпеченому французькому баронету – навіть видались би занадто аскетичними. Мало тут позолоти й різьблення. Втім, Ізабелла знала – це перше віяння нової моди, яку схопив король Польщі. Станіслав її відчував. Замолоду він багато подорожував Європою, мав друзів у численних королівствах й князівствах, цікавився новинками у всіх сферах – від одягу до наукових розробок.

І нині листи Станіславу Августу Понятовському надсилають звідусіль, гінці не жалкують коней, аби привезти звістку із Франції чи Англії про щось надзвичайно цікаве й небуденне. Тож і зміни у королівському палаці мають стати кардинальними. Але чи будуть вони у Речі Посполитій? Ізабелла вирішила заговорити про політику й залучила свій вроджений талант цікавої співрозмовниці.

– Ваша величносте, чи можу я до вас звернутись, як у дитинстві?

– Тільки не називай мене Славком, – знову засміявся король.

– Станіславе, в країні забагато шпигунів. А надто московських. Їхня армія на наших землях, і це неприпустимо. Подбайте про свою безпеку і нашу країну. Станіславе, я знаю, вам, може, не хочеться вірити – але я відчуваю: якщо московитів не відправити геть, буде щось недобре.

– Белло, твоя родина спершу хоче вольностей і рівних прав для русинів та поляків, а коли це отримують за підтримки Москви, то хоче чогось нового! І тепер через такі надмірні бажання Чарторийських моя країна на межі війни!

– Ваша величносте, я просто хочу попросити вас бути обачним... Ви надто близько до себе наблизили царициного посла.

Запанувала тиша. Така, що було чутно тріскіт з камінів. Відразу у двох димарях, що були облаштовані в різних кутах покоїв, палав вогонь. Від цього в кімнаті було спекотно й задушливо. Ізабеллі так закортіло бодай ковтка свіжого повітря.

– Я не можу і не хочу віддаляти посла. Княгинє, це моя позиція, і на тому я стоятиму, – громом пролунало з вуст монарха.

Ізабелла вибухнула:

– Ваша цариця вас знищить!

– Ізабелло Любомирська, ви розмовляєте зі своїм королем!

Жінка наче й не чула цих слів, розвернулася і попрямувала до виходу.

– Я не дозволяв вам іти! Белло!

Лишився лише один крок до дверей, як її зупинив король. Опинившись позаду, він обійняв маленьку й справді крихітну порівняно з ним – поставним, жінку. Нахилився до її голівки у великому напудреному паріку:

– Я тебе просто зараз вкушу за твою рожеву щічку...

Ізабелла вирвалася. Не знаючи як вислизнула з його рук і відкрила двері. Служка, що мить тому солодко позіхнув, враз підхопив канделябр і понісся залами, сходами, залами...

Жінка їхала у кареті. Її підкидало й трусило. Й геть не від жорсткої бруківки варшавських вулиць. Жінці хотілось плакати й кричати. І мабуть, було варто. Однак, не здатна видушити з себе ані сльозинки й ані звуку, вона очима вчепилась у нічний пейзаж за вікном. Місяць перемістився, і його з вікна вже не видно. Але подорожня була впевнена, що звідти хтось на неї все ще дивиться і... сміється. Як сміялась вона 20 років тому.

– Славко, дивись, яка травнева троянда! Як я люблю їх! Вони такі запашні. Так би й з'їла їх!

То вигукнула маленька дівчинка у білосніжній сукні, з трохи розтріпаною зачіскою, яку двом служницям ледь вдалося зробити – бо невгамовне дівчисько просто не хотіло сидіти на одному місці. Вона знала, що їй влетить від няньки, коли маленька княжна з'явиться на її очі в забрудненому платті. Але ж як утриматись від шоколадних цукерок, які привіз кузен Станіслав, і як утриматись від того, щоб поганяти з ним довкола струмка біля бабусиноного палацу! Белла простягнула двоюрідному брату троянду – ніжно-рожеву, з волохатою, мов джмелик, серцевинкою. Неочікувано він затиснув зубами квітку й загарчав. Белла знала, це знак – гра почалась і час тікати. Він ганявся за нею, вона бігла від нього. І в один момент кузен схопив сестру.

– Відпусти мене! Негайно!

– Це я тебе зараз з'їм, Ізабелло Чарторийська!

– Ні, не з'їси, я несмачна!

Яким же цей день був щасливим! Хоч Белла й знала – кузен незабаром знову кудись поїде.

– Славко, от якби ми були разом! – наївно вирвалось у дівчини, якій було лише 15.

– Ми будемо... – він мав ще завершити речення, але дівча скочило та побігло вздовж струмка. Белла була щаслива, бо почула те, на що так сподівалось. Її пташине серце тріпотіло і готове було полетіти ген за обрій – над цим струмком, старим парком, бабусиним палацом, за хмари, за білі хмари!

Август Олександр Чарторийський разом із своєю матір'ю Ельжбетою в альтанці біля палацу пив чай з листя смородини. В бабусиному домі нерідко одночасно гостювали всі онуки. Ельжбета Чарторийська любила малих дітей і ще довго ними опікувалась, навіть коли в них з'являлись вже свої сім'ї. Втім, у родині її поважали не лише за добре серце, а й за вроджену мудрість. До речі, це бабуся порадила батькам назвати в'юнку онуку – Ізабеллою. Дівчисько щойно з'явилося на галявині і стрімголов білою пташкою пропурхнуло лукою. І навіть здалека батько помітив – його дитина замурзана й щаслива.

– Не варто Ізабеллі зустрічатись із Понятовським, – зазначив князь.

– Августе, це ж її кузен.

– Ні, мамо. В мене інші плани на неї. Я не хочу, аби вони бачились.

Ельжбета була стриманою й розважливою жінкою, тож вирішила до цієї розмови повернутись пізніше. Август Олександр встав зі столу, так і не допивши чай.

– Синку, ти куди?

– У мене є справи, – звівши руки позаду, Август Олександр попрямував по стежці довкола палацу.

Спершу його обличчя було суворим, та за мить на ньому запроменіла посмішка. Князь згадав, як Ізабелла – його улюблениця, в свої шість вмовила взяти кудлате цуценя, яке вона помітила з карети, проїжджаючи вулицею в Бережанах. Ох, яке ж воно було гидке, брудне й запилюжене! Але Ізабелла так просила! Щоправда, недовго, батько здався, і вже увечері дівчинка влаштувала цуцику ванну з парфумами, а після – почепила на нього блакитну стрічку. Песик супроводжував княжну всюди, в усіх їхніх численних сімейних подорожах. Щойно ж менша Чарторийська з'являлась із щеням на батькових прийомах, той кидався на шляхтичів, гарчав на них і навіть одного разу розірвав штани князю Потоцькому. Август Олександр зупинився на стежці й гучно розсміявся, потім обернувся пересвідчитись – чи не бачив цього хтось, і впевнившись, що за ним ніхто не стежив, попрямував далі.

На найближчій сімейній раді було ухвалено, що Станіслав Август Понятовський вирушить у далекі мандри. Врешті йому знайшли вигідне місце – помічника посла Англії при дворі в Санкт-Петербурзі. Там молодий 22-річний красень-поляк закрутив роман з дружиною імператора. Через що сам російський цар спустив коханця зі сходів. Подейкують, що від Понятовського імператорська жона навіть народила дитину – доньку. А згодом – коханка й сама стала імператрицею – Катериною Другою. Понятовський волів побачитись з німкенею на троні Московії й навіть готувався вже вирушити до Петербурга, та отримав різку й однозначну відмову.

Ізабелла не могла йому це пробачити, що після всього її дитячого нестримного кохання Славко став просто лялькою в руках московської цариці. Обурення й розпач боролися всередині, і ось-ось поллються сльози з очей яновельможної княгині. Вона хапалась за картинки в темряві, які з'являлись у вікні карети, аби лише не думати про образу. Та раптом у склі виникли обриси ченця, позначені чи то місяцем, чи то світлом з вікна будинку. Хтось із темряви дивився на неї – жінку, яка прямувала з одного палацу до іншого. Вмить серце завмерло, й Ізабеллі Любомирській стало страшно.

Розділ II

Карета влетіла у ворота парку палацу Вілянув. За нею гратовану високу браму зачинили, візник збавив швидкість, й екіпаж, похитуючись, повільно котився до входу розкішного маєтку. Будівлі потонули у нічному мареві. І лише сяйво повного місяця позначало обриси палацових садиб.

Ізабеллі було все ще моторошно. Служка різко відкрив дверцята карети, що стала біля сходів, жінка не на жарт злякалась, в цій імлі челядник видався їй приви́дом. Княгині коштувало неабияких зусиль, аби втриматись і не зойкнути від переляку.

– Запаліть свічки й комини по всьому палацу! Негайно!

Ізабелла запнула́сь плащем й не заходила до садиби. Ближче посуну́лась до лакея, який стояв при відчинених палацових дверях. Тіло княгині тремтіло – чи то від холоду, чи то від страху. І лише коли у вікнах замерехтіли вогники від канделябрів, вона наважилась до палацу зайти. Жінка поквапилась услід за челядником, який тримав у руках підсвічник. Поста́ті відкидали на стінах довгі тіні, що пропливали парадними сходами.

В опочивальні вже розгорявся комин. Біля нього прислужниця, стоячи на колінах, закидала у вогонь дрова. Ізабелла підійшла до полум'я й простягнула змерзлі руки. Вхололі пальці кололо від жару, яким наповнювались покої її світлості.

Від вікон доносився гамір. Іржання, крики, жіночий лемент. Служка поверну́лась обличчям у бік шибки, дивилась осудливо, немов це вона – господиня дому, яка кидає суворим оком на недбалу челядь, що спричинила нічний галас. Ізабелла, вже трохи зігрівшись, відірвалась від теплого духу й рушила до вікна. За склом у світлі смолоскипів помітила обриси коня, що встав дибки, й одного зі своїх слуг, який намагався спіймати тварину за повід. Поруч на землі лежала людина. Серце княгині стривожилось. Вона схопила підсвічник і помчала униз.

Дворові вишикувались довкола лежачого і голосно радили жінці, яка схилилась над ним, як саме розвернути впалого вершника обличчям догори. Коли господиня підійшла, челядь розступилась і вона побачила скривавленого юнака в плащі, який тремтячою рукою намагався розстебнути камзол. Його голова вже лежала на колінах однієї з княжих служниць. На її фартові проступили сліди крові. Юнак сухими збілілими губами промовляв щось пошепки.

– Ваша світлосте, він від вашого батька, – сказала челядниця.

Ізабелла припала до юнака. Той з хрипом прошепотів:

– Лист, лист...

Княгиня не відразу розчула. Й лише потім зрозуміла, навіщо хлопець тягнувся долонею до грудей. Ізабелла допомогла йому розстебнути на камзолі гудзики, юнак застогнав. З потаємної кишені виглядав кутичок паперу.

– Він поранений, – з острахом прошепотіла служниця.

– Лікаря, негайно! – гучно звеліла княгиня.

Та вслід за цим хлопець тяжко видихнув і завмер. Його великі зіниці миттю стали скляними, в обрамленні густих вій втупились у чорне небо. Кругле обличчя, пухкі губи видавали в цій людині дитину, яка лише нещодавно відчула присмак дорослості. Княгиня торкнулась хлопцевої руки – та була крижаною.

– Лікаря не треба. Покличте панотця, – втомлено, майже пошепки, промовила її світлість. Вона підвела очі на темні небеса, з яких вдалечині сміявся повнолиций місяць.

Княгиня стискала у руці лист з темною плямою крові. Підвелась. Челядь миттю розсіялась. Із сумним серцем жінка зайшла в залу, присунулась до коми́на й зірвала печатку з учетверо складеного паперу. Вощений герб Погоня – князів Чарторийських тріснув і розпався навпіл. Ізабелла розгорнула послання.

«Люба доню, рідна Белло. Пишу стисло, тому без красномовних витинань. Я зараз перебуваю в Кракові, на півдорозі з Волині до Варшави. Мушу сказати, що не подобається мені те, що я бачу на наших землях. Тут оселились московські солдати – наче неофіційно, – але вимагають для себе розквартирування. Та хоч я згоден миритись із їхнім перебуванням, але не з підбурюванням моїх холопів. Русинів нацьковують на поляків. На Волинь заїжджають час від часу австрійські вояки. Ці ж розпалюють ненависть у шляхті, яка й без того горить ненавистю до короля та холопів. Місцеві шляхтичі та крамарі вже привселюдно погрожують знищити, як вони кажуть, «русинських свиней». Дону, донеси до Понятовського що втручання потрібне й якнайшвидше. Боюсь я, темні часи Річ Посполиту не полишають. Вірити варто хіба що у розум короля, якому ти й твій чоловік допоможуть. Обіцяю, що і я рук не складатиму. Є в мене одна ідея. Але про неї трохи згодом. Тож хай Господь тебе благословляє. І я тебе благословлю, – твій батько Август Олександр Чарторийський».

Годі й казати – лист здивував. Батько писав речі, відомі їй і, безперечно, її чоловіку – коронному маршалку. Більше того, подібні листи від Августа Олександра Чарторийського вона вже отримувала й раніше. На службі ж у держави цілий відділ таємних справ – в який надходять звістки з усіх кутків Речі Посполитої. Не розуміла княгиня: навіщо вбивати посланця, який везе не надто важливого листа? Чи, може, юнак став жертвою грабіжників?

Небіжчика вже прибрали, біля палацу – безлюдно. Стомлена жінка біля вікна зосереджено дивилась в далечінь. У безпросвітну темінь, що тихцем, крадькома, наче підступний звір, наближалась до її палацу. З кожною згаслою свічкою, з кожним зжеврелим смолоскипом той звір підходив все ближче.

Почувся стукіт копит. Ізабелла насторожилась. До палацового входу з шурхотінням під'їхала карета її чоловіка – Станіслава Любомирського. За якусь мить той увійшов досередини. Спершу пролунав нестримний кашель і лише потім гучні кроки. Луною розносились вони по залах. Княгиня знала: зараз він увійде в кімнату – в своєму пишно гаптованому жюстокорі, високій перуці, просякнутій запахом тютюну.

– Пані, що вас змусило не спати о цій порі? – з іронічною посмішкою промовив її чоловік, розводячи руки, оздоблені в мереживо пишних манжет.

– У нас у палаці сталась пригода... – пробурмотіла зморена жінка.

Вже понад годину обидвоє сиділи біля комина у м'яких кріслах й розмірковували – перечитували листа спочатку, сперечались, але ніяк не могли зрозуміти логіку подій останньої ночі. Станіслав Любомирський знову зайшовся кашлем і лише попісля промовив:

– Все, що я думаю, – на юнака напали. Може, думали, що в нього є гроші. Або ж в дорозі він з кимось перетнувся. Белло, не переймайся. А щодо листа – це ще одне свідчення того, що треба подумати про укріплення державних кордонів. Та як це зробити? В країні обмаль грошей і усюди бунтівники. Завтра я донесу королю звістку від твого батька. Та, гадаю, це навряд щось змінить. Армія московитів для нього – гарантія того, що Понятовський залишиться при владі. А те, що в цариці своя, паралельна гра – це вже очевидно усім. Хіба сліпий не помітить. Тож іди спати. Вже час.

Натомлена Ізабелла слухняно підвелась і вийшла. За дверима зали, де вона досі радилась із чоловіком, в коридорі, ближче до найтемнішого кута, стояла, опустивши додолу очі, зовсім юна блондинка.

«Чергова хвойда», – подумавши так, княгиня суворо зиркнула на дівчисько й попрямувала в свої покої.

Станіслав Любомирський був відомий ловелас.

І якщо раніше Ізабелла нервувала через численних коханок чоловіка, то зараз закривала очі на його походеньки.

* * *

Руки заніміли від холоду. Дощ падав, породжуючи під ногами слизьку багнуку. Небесна сіра мла відбивалась у калюжах, наче в дзеркалі. Вітер зривав капюшон з голови, й на чоло рясно крапали небесні сльози. Посеред безмежної пригніченості цвинтаря для злиднів стояли кілька темних фігур. Трунарі з лопатами були наготові, аби швидко закопати небіжчика й отримати кілька срібних грошей. Священик у чорній сутані монотонно читав заупокійні молитви латиною. Та зупинився:

– Ім'я померлого?

Ізабелла з покоївкою захитали головами.

– Не відаємо.

Панотець зітхнув і продовжив:

– *Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis. Requiescant in pace. Amen.*²

Священик перехрестив могилу. Трунарі жваво почали засипати її коричневою баюрою, в яку під дощем вже встигла перетворитись земля.

Гаряча сльоза покотилась щокою Ізабелли. Ксьондз закрив молитовник, підійшов до княгині, вони разом почимчикували до карети.

Княжин візниця їхав повільно, за вікном екіпажу можна було розгледіти обличчя пішоходів, які прямували розмитими дорогами варшавської околиці. Їхній одяг був мокрий і брудний. Як і все довкола.

– Ви ж не знали того юнака? – спитав панотець.

– Ні, не знала.

– Так чому ж вирішили прийти на поховання? – священик не приховував здивування. Де це бачено – щоб високоповажна шляхтичка приходила на цвинтар для бідних?

Ізабелла замислилась. Дійсно – навіщо вона, аристократка, долучилась до цього прощання?

– Мабуть, мені його стало шкода.

– Чув, він був посланцем? Мабуть, привіз вам якусь звістку? – панотець із цікавістю розпитував далі.

– Так, листа привіз. І через це загинув.

З очей княгині знову пострумила сльоза. З рукава вона дістала батистову хустинку.

– А що було в листі? Мабуть, він був важливий?

– Та ні, звичайний лист від батька. Нічого особливого.

– І невже при посланцеві більше нічого не було? – ніяк не вгамовувався панотець.

– Ні.

– Ви гарно подивились? Може, якась коштовна річ була в нього?

– Та ні, панотче, звідки у такого юнака щось цінне може бути?

– Так, справді. Такий молодий і така страшна смерть. Бідолашний.

Священик зітхнув. Карета підїхала до його парафії. Коні стали. Двері відчинив чернець у чорній, підперезаній паском сутані з насунутим на голову капюшоном, й схилившись застиг біля екіпажу. Ксьондз довго прощався з Любомирською, прочитав молитву, поблагословив княгиню й нарешті вийшов з карети. Коні рушили, ридван погойдувався на вщент розмитій весняним дощем дорозі, а чернець так і лишився стояти непорушно.

² Вічний покій даруй їм, Господи, і вічне світло хай світить їм. Покійся з миром. Амінь. (Лам.)

Розділ III

Легка хмаринка пари піднялась над холодним італійським золотавим мармуром. Туманом розвіялась над фрескою з літнім пейзажем у витонченому затишному алькові і розчинилась під ламбрекеном, що звисав зі стелі у ванній кімнаті палацу Вілянув. Служки поспішали наповнити князівську ванну гарячою водою – вона швидко холола в мармурових покоях. На вікнах зали пара лишала тьмяні сліди, по стінах із зеленого каменю вона слізьми стікала додолю на крижану і слизьку підлогу у вигляді шахівниці. Ізабелла в домашньому платті сиділа на золотавій канапці, яку, наче трон, увінчував балдахін пишно оздоблений жовтим оксамитом. Поки у двох метрах від княгині слуги поспіхом готували ванну, княгиня ласувала вранішнім чаєм та льодяниками монпансьє, які нещодавно їй привезли із самого Парижа. Ізабелла давно вже хотіла спробувати на смак розрекламовану у Варшаві різнокольорову французьку карамель. У порцеляновій креманці солодкі камінці виблискували наче дорогоцінний скарб. І невідомо, що спершу зацікавило в них Ізабеллу – смак чи назва. Солодощі з ім'ям неперевершеної інтриганки та жінки-політика минулого століття Анни де Монпансьє – принцеси королівської крові, кухни Короля-Сонця Людовіка XIV. Після невдалої спроби одружити на собі монарха мадмуазель Монпансьє стала ворогом короля, долучилась до Фронди на чолі з герцогом Конде, керувала армією і навіть особисто брала участь у бойових діях. Утім, згодом доля від принцеси відщуралась – і врешті все, що лишилось від її яскравого життя – солодкі карамельні камінці.

– Не могли б ви зробити свої льодяники на паличках не такими великими? Адже смоктати їх у присутності будь-якого мсьє нецнотливо і панянкам від того ніяково, – звернулась якимось Анна де Монпансьє до свого аптекаря. Той натяк зрозумів і незабаром надіслав своїй клієнтці маленькі карамельки у жерстяній коробці з написом «льодяники мадам де Монпансьє». З часом смаки солодощів паризьких аптекарів тільки кращали, тож і слава про них розійшлась Європою.

Кольорові монпансьє Ізабеллі сподобались, і вона відірвалась від них лише тоді, коли служка оголосила, що ванна її світлості готова. Княгиня зняла туфельки з червоної парчі і стала на крижану шахівницю. Ноги на мить просто заціпились від кам'яного холоду. Княгиня дісталась до ванни, перестрибуючи по чорних квадратах по діагоналі, наче вона – король у шаховій партії. Ще мить – і в батистовій сорочці жінка занурилась у гарячу купальню. Служниця додала кілька крапель її улюбленої рожевої води. З парою аромат розвіявся по всій ошатній кімнаті. Йї соковитий травень трояндовими пахощами охопив не лише сади палацу, а й увірвався у зали Вілянува.

Якби була воля Ізабелли – вона б цілими днями перебувала у своїй ванній кімнаті. Одній з перших, яка з'явилась саме в її палаці. Саме у Вілянупі, а не десь інде-серед безлічі інших замків та палаців, розкиданих на польських теренах. І цим княгиня пишалась. Адже навіть деякі королі й імператори досі не могли собі дозволити таких розкошів. Для Ізабелли Любомирської було втіхою знати, що цариця, яка воліє називатись імператрицею, Катерина, купалась у мідному тазу, а після ванни взувала холопські валянки.

– Уявіть, ці валянки вона одягає під вишукані сукні! І її слуги кажуть: це в цариці мерзнуть ноги, – жартома за келихом шампанського розповідав у приватній бесіді англійський посол Вільямс.

Все до дрібниць з життя монархів тогочасної Європи княгиня Речі Посполитої дізнавалась завдяки гостям її салону, публічним і таємним друзям та послам, що вишикувались до неї з візитами у дні прийомів. Сьогодні ж у неї черговий, на який прийде весь варшавський світ з його інтригами та плітками.

Батистова сорочка, в якій її світлість завжди приймала ванну, була з настільки тонкої тканини, що ледь відчувалась на тілі навіть у воді. Мармурова купальня вже нагрілась та пару-

вала. Хмаринки підіймались угору – наче дим від ладану. Думки розлітались геть, і голова жінки стала безтурботно легкою.

За деякий час Ізабелла подивилась на руки – тепла вода утворила ривчаки зморшок на пальцях. Обряд омовіння треба було завершувати. Жінка підвелась, служниці бережно загорнули маленьку тендітну фігурку з сніжно-білою шкірою в численні простирадла. Ізабелла присіла на свою тронну канапу й по-холопському підбрала ноги – наче вона й не королівського роду, а проста смертна жінка. Доторкнулась до мокрого волосся, з пасма на шиї стікав струмок прямисінько в складку між маленьких грудей. Чорні прямі коси до плечей – за останньою модою рококо їх приховують під пишними перуками. Й мало хто знає, що коси в неї могли б витись, якби їм дозволили вирости бодай трохи довшими.

Після горнятка ромашкового чаю та кількох канапок на сніданок жінка підійшла до позолоченого дзеркала. Це було знаком для служниць – про початок одягання. Спершу княгиню облачили у нову сорочку з білим мережаним низом. За ним – теплі панчохи, що обв'язувались стрічками над колінами. Шовковий корсет з китового усу, «кошик» на стегна, який створював об'єм там, де його воліли бачити найбільші модники того часу. Вправні служниці одягали княгиню прудко – таємні кишені, планка на корсет, спідниця в яскраво-сині квіти, розсіпані на білому індійському мусліні, і врешті – улюблений жакет кольору неба, для прогулянок у палацовому саду. Щоб теплі весняні промені не відбилися вульгарною засмагою на обличчі, княгиня одягла чорну маску і капелюх із широкими полями. Сьогодні в неї прийом до якого її світлість готуватиметься цілий день.

В саду маленьку постать у блакитному, що вийшла на палацові сходи, бачать усі мешканці маєтку. Це їх змушує рухатись швидше. Всі знають: княгиня з холопами буває жорсткою, якщо їй щось не до вподоби. Тож садівники хутчіш висаджують травневі троянди біля паркових воріт. Служниці розвантажують карету з продуктами для кухаря вдвічі швидше, ніж до цього. А під альтанкою музики, яким наказано репетирувати сьогодні цілий день – миттю розсипаються по своїх місцях і заводять Йоганна Фукса.

Зі спиною до княгині наблизився чоловік у темному камзолі й застиг у поклоні. Стояв так довго, наче не людина він, а одна із паркових статуй.

– Карле, – промовила маска, відчувши маршалка свого палацу спиною, якимось шостим чуттям. – Чи вже привезли суницю та ананаси?

– Так, ваше світлосте. Яке вино сьогодні подавати?

– Угорське. Не будемо розбещувати наших гостей, – з іскоркою іронії висловила маска. – Так, іще передайте моїй Ользі підготувати сукню з яскраво-блакитної тафти, яку мені надіслали напередодні.

Маска розкрила віяло і рушила ґрунтовою стежкою до щойно висаджених троянд.

У Варшаві княгиню називали «Блакитною маркізою». Своему улюбленому кольору вона рідко зраджувала. Більше того, найбільші франти країни відзначали: ця жінка знайшла безліч відтінків блакитного, тож її образи ніколи одноманітними не були.

А ще Ізабелла була відома своїм неперевершеним смаком. Її замки та палаци вважались найелегантнішими, колекції антикваріату найбагатшими, а парки найкрасивішими. Парковий сад у Вілянуві з чіткими геометричними формами вважався кращим в країні. Кожна рослина в ландшафті мала знаходитись на своєму місці. Ялівці, самшити, лілеї, троянди разом створювали ідеальну, математично вивірену гармонію. Тож княгині ще здалеку впав в око щойно висаджений кущ, який порушував цілісність всієї картини. Ох, зроду вона не любила, коли свою роботу холопи виконували абияк. Тож із садівником блакитна маркіза не панькалась, і той миттю відчув на собі увесь колючий, крижаний гнів господині. І справжнім рятунком для винного став маршалок палацу, який притьмом наближався. Той поспішав, майже біг, і зупинившись, Карлу довелося тамувати подих.

– Ваша світлість... Його світлість... князь Чарторийський...

– Мій батько? Приїхав? – княгиня миттю пом'якшила свій тон.

Щойно вона це вимовила, як побачила за кілька десятків метрів фігуру свого батька в оточенні ще кількох статних чоловіків.

– Це ти чи не ти, моя люба Ізабелло? – не приховуючи посмішки, промовив її тато, йдучи повз щойно висаджені кущі.

Це був уже немолодий пан, гарно вбраний, з ідеальною перукою. Найближча людина для Ізабелли. І хоч він теж ніжно ставився до своєї доні, але найбільша любов Августа Олександра Чарторийського – його землі і політика.

– Звісно, це я, тату. На обличчі маска, щоб воно не засмагало. Ви ж самі знаєте – біла шкіра зараз дуже цінується, і її треба берегти.

– Зніми «це» заради мене! – сивочолий чоловік промовив ці слова дуже гучно, наказово.

– Ні. Сьогодні у мене ввечері прийом, і я не можу з'явитись на люди з червоним носом. – Ізабелла відповіла стиха, наче й принишкла від батькового тону.

– Добре-добре, – й князь Чарторийський гучно засміявся. Ізабеллі стало ніяково, вона почервоніла – І це стало ще одним приводом маску не знімати попри все.

– Ваша світлосте, а чому ви завітали до мене з цими людьми? Хто вони? – княгиня влучно перервала своїм зауваженням батьків регіт. Троє в майже однакових чорних сюртуках стояли в кількох метрах від князя та його доньки.

– Це моя охорона. І тобі раджу. Ти ж знаєш – зараз стало небезпечно. – Август Чарторийський знов змінив веселий тон на суворий.

– До речі, батьку, ваш посланець, якого ви тиждень тому надіслали до мене з листом, – загинув. По дорозі до нас його поранили. Але листа вашого він довів.

Чарторийський замислився, схиливши голову, провів рукою по яскраво-весняній зелені чагарника й продовжив уже спокійним, лагідним голосом:

– От бачиш, доню, стало дуже небезпечно. Усюди розбійники, бунтарі. А ще й проти короля змова. Тож краще подбай про себе. На твоєму місці я б і веселощів наразі не влаштував.

Балачки про змову проти короля ширились Варшавою вже кілька місяців. Хоч це й не дивно, адже частина магнатів напередодні відкрито виступила проти політики монарха. Відразу кілька впливових родин, зокрема Пулавські та Красинські, об'єднались і оголосили свій спротив рішенню, ухвали якого роками добивались Чарторийські і яке король і сейм за участі московитів й чужинських солдат врешті затвердили: а саме про урівняння в правах католиків та православних. Тепер магнати, яким така рівність не до вподоби, навіть погрожують війною, обіцяють знищити короля та вирізати русинів-православних. А ще готові заручитись підтримкою інших королівств, а відтак і їхніми арміями. Принести війну на ці землі. Про це пліткують у варшавських салонах. Подейкували, що змовники є навіть у самій Варшаві і вони можуть готувати замах на монарха та його фаворитів. Секретна поліція розшукувала і арештовувала підозрілих містян. Втім, гучних заяв про розправу над бунтарями з Королівського палацу досі не лунало.

– Тату, я вважаю... – щойно завела Ізабелла, як її перервав батько:

– Я мушу тобі повідомити, що вирушаю до Бережан. Нині там моє місце.

– І ви не прийдете сьогодні ввечері до нас? – княгиня засмутилась.

– Ні, Ізабелло. Але я передаю тобі ось це, – він простягнув доньці загорнуте у чорний оксамит щось невелике за розміром, тверде на дотик. – Там футляр, у ньому важливі для мене розписки. Я не можу їх везти в Бережани, боюсь – ці документи просто загубляться. Але й не можу залишити їх в себе у Варшаві. Надто небезпечно тут зараз. Підозрюю, що в моєму палаці завівся шпигун. Тому вирішив передати ці папери тобі – бо знаю, ти про них подбаєш.

Августу Олександру Чарторийському було вже за 80. Ізабелла почала помічати, що батько останнім часом загадково поводить. Вона чула про дивацтва літніх людей, тож вирішила не

сперечатись і прийняти згорток. Серце Белли огорнула тепла хвиля любові. Жінка зняла свою чорну маску, поцілувала тата у сиву скроню, і вони ніжно попрощались.

Батько пішов, і княгиня рушила до палацу. Незабаром мали приїжджати перші гості. Жінка без особливої цікавості машинально розкрила батьків згорток – під оксамитом був дерев'яний футляр, а в ньому й справді складені вчетверо кілька розписок. Щоправда, Ізабелла в них не вчитувалась. Занесла в свою опочивальню і лишила на мармуровій консолі.

Увечері «блакитна маркіза» разом зі своїм чоловіком, маршалком Речі Посполитої, приймали гостей на сходах Вілянува. На тлі густої нічної мли вогні смолоскипів палахкотіли так яскраво, що на долі секунди осліплювали візитерів, які крокували дорогою від палацових воріт. Святковий настрій створювали сотні свічок, насаджених на високі канделябри, які освітлювали терасу, садові перголи й альтанки. Просто неба музики та факіри розважали ясновельможне панство.

– Вечір добрий, найпочесніший владико! – Ізабелла ледь схилила голову, коли до неї підійшов єпископ Краківський. Його візит здивував княгиню: адже він один з активних організаторів того самого бунту проти короля! «Як єпископ потрапив у Варшаву? І як насмілюся сюди прийти?» – роїлось у голові.

Навпроти стояв огрядний чоловік, удягнений у довгий червоний оксамитовий сюртук із золотим мереживом і з чорним єпископським комірцем. На його пухлих пальцях виблискували персні. Шия була коротка, голова велика. З маленькими круглима очима та з носом-картоплею він видавався таким добряком, що навряд чи хтось подумав би, що ця людина – Каетан Ігнацій Солтик, єпископ Краківський, був одним з рушіїв антикоролівської коаліції.

– Ви влаштували справжній бал, люба моя Ізабелло. Я б навіть сказав – бал під час чуми, – спробував дошкулити єпископ.

– Як добре, що ви вже повернулись у Варшаву! Нам вас так не вистачало! – саркастично відбила цей закид Ізабелла.

Каетан Ігнацій Солтик завжди був в опозиції до Чарторійських. Але кілька років тому протистояння загострилось – відтоді, як він активно став виступати проти коронації Станіслава Понятовського.

– Боюсь, люба моя, незабаром ви так уже не радітимете. Та я вже мушу йти. Ми неодмінно з вами невдовзі зустрінємось, – так само несподівано, як і з'явився, єпископ пішов. Рушив до воріт Вілянува. З тераси Ізабелла бачила, як постать у довгому, аж до колін, червоному камзолі прямувала дорогою в протилежному напрямку від гостей, що лише прибували у палац. Розштовхуючи інших, єпископ йшов хутко і врешті зник в гущавині парку. Незвідане важке передчуття лягло на княже серце. Музики вдарили «Маргариту» Йоганна Шмельцера.

Весь цей вечір тривав у світських розмовах і плітках. Була вже глибока ніч, як за словесних баталій з двома паніями, які так звеселяли Ізабеллу, княгиня спиною відчула постать маршалка свого палацу Карла.

– Що сталось? – жінка розвернулась до слуги. Той щось їй прошепотів на вухо – настільки тихо, що зацікавлені попліткувати співрозмовниці Ізабелли, попри палке бажання бодай щось почути, так і залишились ні з чим.

– Я швидко повернусь, обіцяю, – мило всміхаючись, Ізабелла рушила за маршалком палацу.

Маленька тендітна жінка та високий худорлявий чоловік майже мчали залами палацу Вілянув, за музичною кімнатою зникли в приміщенні для челяді, звідти секретними сходами піднялись нагору, пробігли сірими, темними коридорами, де жевріли недогорілі в панських покоях свічки, яким дали шанс завершити своє існування тут – у місці, де вони навряд чи будуть милувати чиєсь око. Врешті дві постаті – низенька і висока – зайшли в кабінет, де зберігались архіви, листи, прикраси, найцінніше з колекцій антикваріату родини Любомирських. Але все це було розкидане по кімнаті. Папери на підлозі, рахунки, срібло, золото. Всі

відділи та ніші стола-секретера, що замикались за допомогою коду, який знали лише Ізабелла та її чоловік, були відчинені. Через це стіл видавався багатоголовим звіром, що гарчав своїми порожніми голодними пащами. Картина, за якою у стіні знаходився сейф, трималась на одному цвяху, дверцята хованки – відкриті навстіж.

– Де пан Любомирський? – вичавила з себе збентежена Ізабелла. – Де мій чоловік?! – гаркнула на слугу.

– Він рушив до короля. Його викликали. Це було доволі давно. – Карл схилив голову, наче це його провина – увесь цей безлад в найпотаємнішій кімнаті палацу.

– І мене не попередив?! – Ізабелла зійшлась на крик. Її груди стискала суміш люті, образи й розпачу.

– Я вже відправив до нього людину зі звісткою. Пан приїде, як тільки зможе.

По паперах, рахунках, розписках Ізабелла ступала своїми маленькими оксамитовими черевичками. Вона зупинилась у центрі кімнати й озирнулась. Вікна були зачинені зсередини. До цього кабінету на горищі лише один вхід – тільки той, яким вони разом з маршалком дістались.

– Хтось звідси виходив?! І що звідси могли вкрасти?

– Ми це з'ясуємо, ясновельможна пані. Я звернув увагу на не заперті до кінця таємні двері, що вели з коридора челядної на горище, тому й вирішив перевірити і знайшов кімнату в такому стані. Всі слуги палацу задіяні в прийомі. І я не думаю, щоб хтось бачив, як сюди заходили чи виходили.

Тендітна жінка обіперлась рукою на столик – єдине, що нападники не зачепили й не перевернули. Через надто сильно затягнутий китовий вус корсета їй стало важко дихати. Спроба схопити повітря глибше не вдалась, в очах потемніло, княгиня втрачала свідомість. На мармуровій стільниці аналоя невідомо звідки лежала її темна маска, що захищала лице від пекучих сонячних променів. Чорна, з вирізаними очницями та іронічною посмішкою.

Розділ IV

Каетан Ігнацій Солтик гнівався. Лють була нестримною, якби ж його воля, не стало б у рідній Польщі ані Любомирських, ані Чарторийських, цих руйнівників Корони! Од злості йшов він поспіхом, а від того в цей прохолодний вечір було йому спекотно. На чолі та підборідді виступив піт. Єпископ Краківський швидко рухався ґрунтовою алеєю парку палацу Вілянув у бік парадних воріт. Гості ж Любомирських – у гарному настрої сунули йому назустріч. Жіночий шебет, сміх та музика видавались єпископу какофонією, недоречною в такі буремні для Польщі часи. Один із гостей ледь не зіштовхнувся з архієпископом- той роздратовано відштовхнув неухажного молодика. В кінці алеї Каетан Ігнацій Солтик оминув череду карет. Коні, які довели до палацу хазяїв, задоволено жували сіно. Візники спілкувались і жартували. За мить єпископ Краківський дістався навстіж відчинених воріт палацу.

Солтик у Варшаві – гість небажаний. Адже саме він розпочав бунт, який тепер щодня ширився країною. Спершу єпископ Краківський спровокував сварку із послом Московії Рєпніним. Попри свій сан, який зобов'язує бути смиренним, поляк дошкуляв і дорікав Рєпніну в його політичній необачності та короткозорості.

Ох, як же він влучно втрапляв своїми ремарками у саме серце царициного посланця! Москаль виявився мстивим і наказав солдатам пограбувати та понищити маєтки Каетана Солтика. Обійстя самого єпископа Краківського! Образа від Катерининоного холопа, про яку дізналась уся Річ Посполита. Не дивно, що відтоді Солтик з легкістю збирав довкола себе невдоволених політикою короля поляків, які не бажали урівняння прав католиків та православних. Все вірно прорахував єпископ – і запальний характер посла, який нав'язує царицину волю королю, й реакцію шляхти, що лютувала через монарха, та найбільше його посіпак – русинських магнатів Чарторийських та Любомирських, які хоч і стали католиками, та, вочевидь, свої холопські русинські корені не забули. Стратегія єпископа була правильною.

Солтик уже вийшов з Вілянува, звернув з освітленої ліхтарями дороги і тепер прямував попід величезними липами вздовж палацової стіни. Тут, серед гілля, його огрядну постать не розгледіти. На розі він побачив карету з четвіркою коней. На козлах сиділи двоє – один дививсь уперед, інший роздивлявся на всі боки. Щомиті екіпаж міг рушити. Каетан Солтик відкрив дверцята ридвана і плюхнувся на м'яке сидіння з подушками. Дістав хустинку і нарешті витер піт. Навпроти у кутку примостився худорлявий чоловік у чорному. Хриплуватим голосом латиною він звернувся до єпископа Краківського.

– *Carus amicus*,³ брате. Бачу, пригод ви не боїтесь.

– Я мусив це зробити ваше...

– Не треба, взагалі не звертайтеся до мене. Ми говоримо з вами, як друзі.

Солтик кивнув.

– Мій люб'язний друже, те, що ми мусимо з вами зробити – річ необхідна. Господу потрібні ваші зусилля. Мир і спокій на нашій землі може гарантувати лише матінка Церква. А тому буллу нашого Папи Климента XII ми маємо виконати. Польща повинна бути очищена від масонів. І повірте мені: тоді вас і ваші задуми підтримають всі королі Європи, для яких Папа – названий батько.

– Так, ваше... Так-так, я розумію. Я все зроблю, що в моїх силах.

Карета з четвіркою мчала вулицями Варшави. Екіпаж пролетів повз розкішний палац єпископів Краківських. Але не зупинився. Ігнацій Солтик у Варшаві інкогніто. Більше того – у місті будь-якої миті йому загрожує арешт. Карета різко зупинилась, співрозмовник у чор-

³ Любий друже (*лат.*).

ному вийшов. Каетан Солтик оком не встиг моргнути, як постать розчинилась серед цілковитої темряви. Четвірка стрімголов рушила далі.

Єпископ Краківський взяв у руки розарію. Він намагався молитись – та зосередитись було важко. Йому заважала лють і місяць, який, здавалось, цієї ночі по-зрадницьки надто яскраво світив. На небі й справді не було ані хмаринки.

Нарешті карета зупинилась біля брами. Єпископ почув голоси візників, скрипи засуву та воріт. Екіпаж в'їхав у монастир. Звідси лідер бунтівників вже на світанку поїде геть. Каетан Солтик важко спустився з підніжки екіпажу, почалапав до вузьких дверей у внутрішньому дворі обителі, а далі – коридором у крихітну чернечу келію. Там з вечерею чекав на нього відданий вікарій.

Солтик був втомлений, повільно зняв єпископський комірець, червоний сюртук і лишився в сорочці з пишними рукавами. Всівся за стіл і наказав вікарію брати перо й писати. Поки налив собі вина та присунув срібну тацю із засмаженою гускою, помічник вже приготувався нотувати.

– Пиши: «Брате Красинський, ми починаємо нашу справу. Веди своїх людей на Бар. Заберемо в князів Любомирських їхнє місто і зробимо нашою ставкою. Ми починаємо гру. І. К.»

Солтик зробив ковток вина. І продовжив:

– Цей лист відправиш брату єпископа Каменець-Подільського, копію – Йосифу Пулавському, адвокату. І ще одного листа пиши.

Солтик долив у келих води.

– Дуже міцне тут вино. Передай настоятелю, що негоже таке міцне тримати в монастирі.

Пиши далі:

«Мій друже, пишу тобі і сподіваюсь, що після того, як ти цей лист прочитаєш, то спалиш його і нікому не розповідатимеш. Твоє завдання – зв'язатись із дружиною підстоля Литовського – молодшого брата Любомирського, слабкого розумом. Вона на тебе чекатиме у Львові. Після її сигналу ти поїдеш у їхній маєток у Побережжі та захопиш його своїми силами. Малих дітей Любомирського ув'язниш і ні за яких обставин не здаватимеш фортецю. Лист цей знищ, а в разі провалу забудь моє ім'я. І хай Господь тобі помагає, друже мій».

Все. Цей папір не підписуєш і відправляєш шляхтичу Бобровському. Він все зрозуміє.

По вечері Каетан Ігнацій Солтик припав на коліна до темного хреста на білій монастирській стіні, дістав свої чотки й почав ревно молитись. З часом молитви переростали у важкі роздуми, й він не зчувся, як за крихітним ґратованим віконцем небо стало світлішати. Цієї ночі єпископ краківський не спав. З першим променем сонця, що втрапив у келію, одягнув перуку, кафтан та єпископську краватку й вийшов надвір. Там на нього вже чекала та сама карета з четвіркою. На мить Ігнацій Солтик спинився, задивившись на ранкове небо. Його плеча торкнувся незнайомиць, що простягнув листа. Ігнацій папір благословив, запопадливо одягнув рукавички і взяв аркуш до рук. Понад усе боявся архіерей отрути.

В листі була лише одна фраза латиною:

*Non cuilibet pulsanti patet ianua.*⁴

Прочитавши це, єпископ Краківський послання розірвав на дрібне шмаття й сів у карету. Монастирська брама відчинилась, і четвірка помчала сонними вулицями Варшави.

⁴ Не кожному, хто стукає, відчиняються двері. (Лат.)

Розділ V

Бризки розлітались навкруги, щойно рука торкалась пружних струменів водоспаду. Від наповнених веселкою дрібних крапель, які рясно обсіпали усе тіло, стало весело, наче в дитинстві. Шипіт шурхотів і шипів, його води розбивались об камені «ш-ш-ш-умовинням», яке намагався переспівати невгамовний соловей. Де ж тут сховалась ця крихітна співуча пташка? Ох, як же радісно тріпоче серце! Як хочеться нестримно сміятись та веселитись у чистих прозорих водах! Шубувстати, штовхатись, шуміти. Щемнуло серце, йойкнуло – за стіною води примарою з'явилась темна фігура у чорній масці. Крижаним холодом це видіння скувало серце. Й лише вправний соловей попри все витинав свої пісні.

Ізабелла прокинулась – і хоч вікна в опочивальні були щільно зачинені, тут було добре чути птаха, що у цей травневий ранок гучно закликав до себе пару. Біля ліжка стояв порцеляновий глечик з крижаною водою. В опочивальні зимно. Вочевидь, комин вже давно згас. І як же не хотілось вставати з нагрітої постелі! Рука хутко схопила холодний мідний дзвоник, який щоранку оголошував всім у палаці – пані прокинулась.

Зайшла Ольга. У сірій вовняній сукні з вишитими чорним рукавами – це вбрання відрізнялось від інших служниць. Ольга була особистою покоївкою господині. Княгиня наказала спершу розвести вогонь, і коли дрова в комині запалахкотіли й у кімнаті стало тепло, Ізабелла Любомирська схопилась із ліжка і загорнулась у домашню сукню зі сріблястого китайського шовку з журавлями та пурпуровими квітами на хутряній підкладці. За мить їй повинні були принести ранковий гарячий чай. Княгиня стояла посеред покоїв і невдоволено дивилась на двері, звідки давно вже мала зайти служка зі срібним розносом. Наче ціла вічність минула, а цієї нероби все ще не було. Від сварливих думок її світлість відволік згорток у чорному оксамиті, що втрапив їй на очі. Вона недбало лишила його на консольному столі біля дверей. Ізабелла згадала всі події останнього вечора. Ох, який же тяжкий і моторошний день був учора!

«Батько був правий – у Варшаві насправду стало небезпечно. Але ж де те ледащо?» Ізабелла рішуче наблизилась до дверей, вони розчинились, і служниця із заклопотаним та одночасно винуватим виразом обличчя з'явилась із чаєм, що плескався й парував у білосніжній порцеляні. На розносі в креманці шляхетно виблискували льодяники монпансьє.

– Чого так довго?! – гаркнула Ізабелла. Служниця, ховаючи очі, мовчки вклонилась. – Хутко! – в княгині не було жодного настрою вислуховувати виправдовування челяді. Вона під пильним суворим поглядом господині засервірувала стіл біля вікна й як опечена майнула з кімнати. Щойно двері за нею зачинились, княгиня попрямувала до консолі.

«Як же почуватись тут безпечно? Палац великий, і потрапити сюди може будь-хто. Головне тепер – з'ясувати, що ж украли із секретного кабінету?»

Жінка розгорнула оксамит і відкрила футляр. Там були кілька розписок теслі, який наперед взяв у Августа Олександра Чарторийського 20 золотих луїдорів за інкрустації червоним деревом. Давній лист, підписаний італійцем Джакомо Джироламо Казановою ще у 1766 році, яким той засвідчив продаж батьку кількох предметів антикваріату. Та несподівано – боргова розписка варшавського каштеляна Мацея Солтика на суму в 2 тисячі луїдорів. Ізабеллу здивувала надзвичайно велика сума. Та й те, що в борг у тата взяв кошти сам варшавський голова – а він, людина не бідна, й рідний брат єпископа Краківського! Ізабелла згадала учорашню суперечку з Каєтаном Солтиком, після чого той блискавично полишив Вілянуп. Сьогодні ж в її руках з'явилась ця надзвичайно підозріла розписка – можливо, вона стане княгині ще й дуже корисною.

Увесь дивний набір паперів наводив Ізабеллу Любомирську на думку, що розум батька став підводити. Розписки були датовані різним часом. Зв'язку між ними не було. Мабуть, її

сивочолий тато був не в собі – коли вирішив передати їх. І доньчине серце від того тужно защеміло.

Під час чаювання жінка викликала до себе маршалка свого палацу. Той з'явився миттю.

– Ваша світлосте...

– Карле, вже відомо, що саме зникло з кабінету?

– Ми до ранку з його світлістю співставляли всі документи. Мушу сказати – все на місці. Грабіжники нічого не встигли взяти. Вочевидь, їх щось лякало, і вони свою справу не завершили.

Ізабелла була здивована.

– А фамільні коштовності?

– Усе на місці, ваша світлосте.

– Добре, можете йти.

Двері за маршалком гучно зачинились, а Ізабелла потонула у тривожних думках. Княгиня була певна: нападники повернуться, і хтозна, що може тоді статись...

По оббитих шовком стінах плигали сонячні зайчики – вікна золотились яскравим ранішнім світлом. Соловейко надворі ніяк не вгамовувався. Ізабеллі чимдуж захотілось опинитись де-інде. Десь, де буде набагато спокійніше й безпечніше. Її рука простягнулась до мідного дзвоника з високою ручкою у вигляді давньоримської колони. Він розливчасто задзеленькотів.

– Так, ваша світлосте. – Карл повернувся так швидко, наче увесь цей час чекав за дверима.

– Карле, ви ж посилюєте охорону палацу?

– Я вже це зробив.

– Добре, тоді я поїду звідси зі спокійним серцем. Я хочу сьогодні ж рушити до Ланцута.

– Як скажете, ваша світлосте.

По цьому Ізабелла встала з-за столу й вийшла. Вілянувський палац відразу загомонів. Служки поспіхом збирали речі своєї пані. У величезні скрині склали те, що їй мало б стати в нагоді в Ланцуті. В цю пору року там тепліше, ніж у Варшаві – це південніше й ближче до Кракова. І хтозна, може, саме в ті землі вирушив єпископ Краківський – Ізабеллі кортіло його провчити за учорашню неввічливість. Як він посмів прийти і поставити її, Любомирську-Чарторийську, не лише у незручне становище, а ще й погрожувати їй?!

Фамільний палац у Підкарпатті – в Ланцуті був улюбленою Ізабеллиною хованкою від галасливого варшавського вищого світу. Це був добре укріплений замок з бастіонами, перетворений на сімейну резиденцію. Палац-фортеця.

Була ще одна причина терміново рушити до Ланцута – Ізабеллі слід простежити за роботою архітектора, який у своїх листах вимагає щораз більших видатків. Замок в Ланцуті Любомирські перебудовують вже понад десятиліття. Реконструкція виявилася не лише тривалою, а поглинала, наче чорна діра, статки фамільії.

– Ольго! – гукнула княгиня.

Покоївка наблизилась. Вона була завжди поруч, із самого раннього віку. Дівчинкою русинку Ольгу, бідну шляхтянку, забрали від батька-матері з Волині і перевезли у краківський палац бабусі Ельжбети. Кароока і чорнява, вона ще тоді вирізнялась від решти челяді поставою, лицем та надзвичайно красивими руками з довгими тонкими пальцями. Ольга стала чи не єдиною людиною, якій Ізабелла довіряла. Вона знала всі секрети панночки, а ще й не раз вигороджувала Беллу в дитинстві під час їхніх бешкетувань і завжди брала усі провини на себе.

– Олю, поклади це у скриню, де лежатимуть мої сукні. – Ізабелла простягнула покоївці батьків футляр. Про всяк випадок вона вирішила його взяти із собою. Ох, як княгиня воліла б утерти носа пихатому єпископу Краківському – і ця розписка його близького родича могла у цьому допомогти! Щоправда, Ізабеллі ще треба вигадати, як її використати.

– І, будь ласка, збирайтесь швидше. Я б не хотіла десь зупинятись на ніч.

Минуло лише дві години. Золочений хронометр у залі прийомів відбив рівно 10-ту. І карета, завантажена скринями, виїхала з воріт палацу Вілянуп. Ізабелла в темно-синьому дорожньому костюмі й у вишуканому трикутному капелюшку дивилась у вікно. Ольга, що сиділа навпроти, намагалась вишивати, в панни у руках був, як належить, молитовник – та карета підстрибувала, бодай щось прочитати було неможливо, тим паче втрапити голкою у потрібне місце. Дві жінки подивились одна на одну й засміялись через недолугі свої спроби відповідати образіві допропорядних панн, який був нав'язаний їм громадою й XVIII століттям. Ізабелла закрила книгу і з легкістю видихнула – нарешті з Варшави!

Вона вдивлялась у пейзаж за вікном ридвана, на величезні липи, які росли за стіною палацу Вілянуп – навіть захист таких гігантів не давав їй тут відчуття безпеки. Жінка перевела млосний погляд на стіну свого маєтку. Та вираз очей враз змінився – княгиня вжахнулась. Руки стиснули молитовник до болю в пальцях. Біля огорожі палацу стояв той самий чернець у сутані з насунутим на лоба капюшоном. Чи не привид це? Темну постать було добре видно на тлі залитої сонцем стіни. У ченця в руках було розаріо, але він не молився – Ізабелла на собі відчувала його крижаний погляд. Він скував її, наче й справді заморозив у цей спекотний травневий день. Ізабелла хотіла вже закричати, але, заціпеніла, так і не змогла. У вікні тим часом вже одне за одним змінювались будинки варшавської знаті. «Нехай привиди Вілянупа залишаться із ним», – подумала княгиня. Її палац надійно захищений – так пообіцяв Карл. І якщо чернець аж ніяк не той, ким себе видає, а звичайний грабіжник – його обов'язково затримують.

Розділ VI

У Ланцуті вирували пристрасті. Ізабеллі Любомирській довелося вигнати архітектора після того, як маршалок палацу розповів їй про свої підозри та проведене маленьке розслідування. Виявилось, що архітектор із кількома помічниками в останні місяці ледве працювали, однак багато часу витрачали на розваги та місцевих селянок. У свою майстерню палацову челядь митець не пускав під жодним приводом. Маршалок вирішив опитати постачальників матеріалів для перебудови маєтку і виявив, що молодий італійський архітектор брехав, надмірно завищуючи їхню вартість. Ізабелла лютувала, та що візьмеш з митця, який стверджує, що він голий, як пес, і в нього ані мідного гроша не лишилось. Врешті, поспіхом відїжджаючи, архітектор та його компанія невідомо, чи то з необережності, а чи з помсти ще й розбила кілька середньовічних китайських ваз. Княгиня була зла, а ще й, як годиться ясновельможним паннам, злостива: пообіцяла, що зробить все, аби ім'я італійця-ледаря стерти з лиця землі. Врешті так і сталось – за кілька років про цього архітектора серед європейської знаті вже ніхто й не згадував.

Але палац-фортеця в Ланцуті попри все був прекрасний. Він – твердиня фамілії Любомирських. Замок перейшов родині по чоловічій лінії. Він і так був ошатний, та особливого шарму і блиску йому додавала Ізабелла. Вона скуповувала антикваріат для декору, планувала в парку розбити оранжерею і повнилась бажанням облаштувати в палаці театр. У княгині Ізабелли Любомирської були величезні плани на Ланцут.

Садиба кольору охри котрастувала із зеленню парку. Уздовж гравійних стежинок довкола будівлі стояли штамбові дерева, привезені з Греції. Щойно доставлені скульптури богів, досконало виконані сучасними італійськими майстрами, вишикувались просто неба біля парадного входу. Ізабелла ще мала вирішити, де саме їх розставити у своєму палаці.

Князь Любомирський – коронний маршалок Речі Посполитої, постійно перебував у Варшаві. І всі справи у Ланцуті, як і в інших численних маєтках родини, він передав дружині. Останнім часом чоловіка свого княгиня бачила хіба що на портреті в галереї на першому поверсі садиби. Біля нього й цього ранку вона зупинилася. Дивилася у його вдоволено-пихате обличчя. О, як їй хотілось іноді видряпати йому очі! І саме в час таких злостивих роздумів до Ізабелли підійшла вихователька дітей:

– Ваша світлосте, ви мене кликали? Бажаєте поспілкуватись з дівчатами?

– Ні, я хотіла спитати, чи все у них добре? – промовила княгиня, не зводячи очей з чоловікового портрета.

– Так, у них все добре. Вони готові з вами зустрітись будь-якої миті. Юлія робить помітні успіхи...

– Це все, що я хотіла знати. Дякую. Можете йти, – суворим тоном мовила пані й рушила коридором.

Тендітна, хто б розгледів у ній матір чотирьох дітей, дівчат? Звісно, що в цьому чоловічому світі це була її провина, що народила вона Любомирським не хлопців. Мабуть правий був духівник фамілії, коли говорив що то все кара Божа за нелюбов її до мужа. Та покарана ж врешті не вона, Ізабелла, а Станіслав Любомирський, коронний маршалок Речі Посполитої. Це для нього справжня трагедія, що незліченні статки свої передасть не синові, а після смерті його й дружини розділять їх між зятями, чоловіками його доньок, насправді ж чудових дівчат – Юлії, Олександри, Констанції-Маргарити та Ельжбети. Але Ізабелла Любомирська – мати із холодним серцем. Не воліла вона бачити своїх дітей і спілкування з ними обмежувала, як могла. Проте так само чинили й більшість панн її стану. До того ж, і з чоловіком своїм княгиня тепер бачилась зрідка і за це була насправді дуже вдячна долі.

Ізабелла йшла коридором, в якому висіли картини та стояли погруддя відомих Любомирських. Була б її воля – очистила б цей прохід від старого мотлоху! Але ж чоловік напевно б через це безмежно лютував, а можливо, й осмілювався руку підняти. Тож хай лишаються тут, пестять його самовдолену душу. В своїх покоях княгиня пройшла в дзеркальний кабінет. Тут було багато сонячного світла, що відбивалось у посрібненому склі люстер на стінах кімнати. Тож щойно княгиня увійшла, служка заходила зачинати гардини. Ізабелла заборонила це робити – най буде сонце. В кабінеті на круглому столі стояв другий сніданок – їла княгиня у Ланцуті завжди окремо. Винятки робила лише під час візитів гостей...

Ізабелла досі не торкнулась до печеної краківської каші з родзинками, хоч сиділа за столом у дзеркальному кабінеті вже півгодини. Про це її сповістив годинник, що продзеленькотів з консолі. Княгиня дивилась у залите сонцем вікно і згадувала свої 16 років. Тоді її батько в присутності усієї рідні проголосив, що обрав доньці чоловіка. Ім'я Станіслава Любомирського, звісно, вона вже чула, й була з ним знайома, той часто заходив у гості до Чарторийських. Але батьковому рішенню Ізабелла не зраділа, воно її збентежило. Все ж таки вона сподівалась, що батько вибере їй за чоловіка Станіслава... Понятовського. Ще більше того вечора була здивована мати Ізабелли – Софія, вроджена Сенявська. Ця сильна красива жінка сучасних, вільних поглядів ще довго намагалась переконати свого чоловіка змінити рішення. Та не заради доньки старалась Софія Сенявська, а заради себе. Чутки ширились Варшавою, що молодий Станіслав Любомирський був коханцем дружини князя Чарторийського. Напевне, це знав батько Ізабелли і саме тому вигадав своїй дружині таку тяжку кару. Та ще більшим покаранням став цей шлюб для його улюблениці Ізабелли. Мати не пережила сімейної драми, відцуралась доньки й обмежила з нею своє спілкування. А чоловік молодій княгині нерідко вгадував в Ізабеллі материні риси і наодинці не соромився це підкреслювати. Тож перші 10 років шлюбу здавались Ізабеллі гіршими за рабський труд на галерах. І чи можна її тепер засуджувати за небажання бачити своїх дочок? Кожна з усіх чотирьох була народжена не з любові, а лише зі страждання й родинного примусу. Ізабелла, звісно, розуміла, що завданий дітям біль у відповідь не загасить вогню її мук. Та інакше вона не вміла й не могла.

Княгиня, так і не скуштувавши страву, встала зі столу й рушила до виходу. Назустріч їй поспішала Ольга.

– Пані, приїхав пан Мощинський з якимось юнаком. Хоче зустрічі.

Візитера княгиня веліла вести в приймальню. В цій залі вона не лише зустрічала гостей, а й частенько грала в бридж. Хоч вигравала рідко, але чомусь саме в Ланцуті дозволяла собі не перейматись гріхом марнотратства, яким, беззаперечно, є карткові забави. Можливо, на Ізабеллу так діяли чари самого палацу та цієї зали. Вона наче й справді чарівна, пестить очі й душу своєю легкістю. В приймальній сонячно і тепло. Зала видавалась наповненою повітрям і світлом. Декору обмаль – хіба на стінах дрібний розпис і ліпнина на стелі. Тут княгиня відчувала безтурботність свого князювання.

При вході біля розчинених дверей вже стояв Август Фредерік Мощинський. Прямий нащадок короля Саксонії та Польщі Фредеріка Августа I, одначе славу в польському панстві він здобув аж ніяк не родинними зв'язками та славетними пращурами. Ця людина, надто просто одягнена як на аристократа – у чорний вовняний каптан, насправді – великий магістр першої польської масонської ложі – «Три брати». Август Мощинський мав гострий розум, вдумливий погляд та зрештою приємну посмішку. Ізабеллі подобалось дивитись на куточки його губ, які створювали милі зморшки на щоці, коли він усміхався.

– Добридень, пане Мощинський. Ваш візит несподіваний, але приємний. – Ізабелла раділа приїзду великого Магістра.

– Як я міг не відвідати зірку нашої адаптивної ложі?

Ізабелла Любомирська – одна із трьох жінок Речі Посполитої, які входили в адаптивну масонську ложу. Жінок у масони, звісно, не брали, але зрідка долучали, зокрема, до благочинності. Ізабеллі ж неабияк лестило відчувати себе обраницею.

У приймальню занесли чай – надзвичайно дорогий сорт, нещодавно завезений із самого Китаю. Служниця розлила золотавий запашний напій у порцелянові чашки севрської мануфактури мадам де Помпадур. Август Фредерік оцінив щедрість господині.

– Я впізнаю французький шарм у нашому чаюванні. Севрська порцеляна... Вона наразі найкраща в Європі. – Пан Мошинський всміхався, а Ізабелла мимохідь ним милувалась.

– Справді, у фаворитки короля Франції був відмінний смак, – віддала належне французькій маркізі польська княгиня.

– Це у вас, ваша світлосте, відмінний – якщо ви обрали саме таку порцеляну, – Август Мошинський підніс до вуст горнятко, на його безіменному пальці блиснув чорний циркон.

Витончені лінії чайного сервізу милували око. Порцеляна здавалась невагомою й настільки тонкою, що просвічувалась на сонці. Недарма севрську мануфактуру вважали кращою. Та й належала вона некоронованій королеві Франції. Жанна Антуанетта Пуассон не мала ані краплі блакитної крові, до того ж була вже заміжня – коли в якості своєї протезе її представив королю один із впливових банкірів. Монарху Жанна запала в душу. Нова фаворитка отримала не лише титул і місце поруч короля. Врешті нова маркіза, яку стали називати де Помпадур, викликала справжній фурор при французькому дворі, змінивши його устрій і політику. Міністри спершу обговорювали свої ідеї в яскраво оздоблених шовкових опочивальнях мадам, а потім уже – в покоях короля Луї.

Помпадур була донькою фінансиста, і в неї була надзвичайна інтуїція у справах фінансових, вона завжди вигідно вкладала державні й свої кошти. Севрська мануфактура – один із багатьох способів її прибутків. Маркіза сама інспектувала усю порцеляну із королівським клеймом – адже виробництво знаходилося зовсім поруч з її палацом Бельвю. А які витончені сервізи роблять на мануфактурі!

У мадам було якесь надзвичайне відчуття стилю. Взуття на підборах, високі зачіски, костюми та навіть меблі, дизайн яких вона вигадувала сама – все це ще за її життя стало «європейською класикою». У Відні, Лондоні чи Копенгагені заможні пані приходили до цирюльників та шевців з вимогою одягти їх «а-ля Помпадур». Завдяки смаку та гострому розуму ця жінка була королівською фавориткою двадцять років. Хоч навіть не фавориткою, а фактичною правителькою Франції – останнє слово в будь-якій дискусії при дворі завжди було за нею.

Ізабелла Любомирська кілька разів відвідувала салон маркізи де Помпадур, коли перебувала у Парижі з візитами до законної королеви Франції, яка так і жила в тіні всевладної мадам, – польки Марії Лещинської. Тоді ж княгиня відзначила: королівська фаворитка – особа напересічна, і саме тоді безперечно найкращі порцелянові сервізи севрської мануфактури були замовлені з доставкою до Ланцута.

– Ваша світлосте, я чув, тут, у Ланцуті ви зіштовхнулись із неприємностями під час перебудови комплексу? – Мошинський і сам був талановитим каменярем – не лише масонської ложі, а й у прямому сенсі. Він – відомий польський архітектор. Щоправда, після того, як його обрали великим магістром – замовлень від аристократів він практично не брав. – Як ви знаєте, я особисто згодитись вам не зможу. Але у мене є чудовий хлопець – і хоч він молодий, та сподіваюсь, що вам у майбутньому допоможе. Його звати Вінченцо Бренна. Він привіз мені непогану антикварну колекцію з Риму, яку зібрав його вчитель Стефано Поцці. Щоправда, цей хлопець мусить незабаром повертатись в Італію. Я запропонував йому подивитись, як віртуозно ви перетворюєте цю нудну фортецю на такий витончений палаццо. Чи ви не проти, аби він побув тут кілька днів і подивився на ваше рукотворне диво? – Мошинський промовляв усе це з невимущеною посмішкою.

– Пане Мошинський – звісно не проти, – Ізабелла грайливо розкрила віяло.

– До речі, ваша світлосте, це ще не все. В мене для вас є дарунок, – пан Мощинський плеснув у долоні. За цим у залу увійшов смаглявий юнак з великими кароокими очима та гострим носом. В руках у нього було щось важке, накрите червоним оксамитом.

– А ось і сам Вінченцо.

Юнак якнайшвидше підійшов до грального столу, що стояв неподалік від співрозмовників, поставив свій вантаж і зняв з нього покривало. На стільниці опинилось погруддя з чорного металу. На Ізабеллу дивилась жінка. Вираз обличчя одухотворений, щось схоже в ньому було на мадонну. Але дама була геть з інших країв – давня римлянка чи грецька богиня. Легка посмішка і розважливий мудрий погляд вдалечінь. Бюст увінчувала величезна тіара у вигляді високої фортеці з баштами.

– Це галло-римська бронза першого століття нашої ери. Зображена богиня Кібела. А погруддя це нещодавно знайшли у французькій Пікардії. – Август Мощинський уважно стежив за Ізабеллою. Він ловив поглядом бодай якусь її реакцію. Княгиня довго й уважно дивилась на скульптуру. Направду вона їй не сподобалась – надто темна й холодна, металева. Та видати свої емоції Ізабелла не могла, не дозволяла ввічливість.

– Ніколи подібного не бачила, – нарешті вичавила із себе княгиня й всміхнулась, повернувшись обличчям до гостя.

– Це дуже цікавий персонаж давньоримської доби – мати всіх богів. Взагалі-то коріння її культу походить з Близького Сходу. Може, навіть з дуже давніх цивілізацій. Знаєте, моя пані, давні римляни вірили, що саме Кібела гарантує безпеку й сам факт існування їхньої держави. Уявляєте – жінка гарантує державність? – Мощинський гучно зареготав. І цього разу Ізабеллу його сміх і усміхнені вуста невідомо чому дратували. Якийсь неспокій враз охопив серце. Може, надто великий контраст був між цією сонцем осяяною залою й темною постаттю великого магістра та його холодного металевого дарунку.

– Дякую вам, пане Мощинський за ваш візит і ваш дарунок. Перепрошую, але в мене є кілька нагальних справ. Я просто зараз мушу їх зробити і ніяк не можу відкласти, – Ізабелла поквапилась піти. І хоч господиня палацу наважилась порушити неписані правила гостинності, та їй від цього стало легше.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.